ПАМЕТНИКЪТ НА КАПИТАН I РАНГ ДИМИТЪР ДОБРЕВ

Паметникът на капитан I ранг Димитър Добрев се намира в близост до Военноморския музей на бул. "Приморски", в тревната алея до ската. Той е слабо известен поради лошото му разположение зад малък съветски катер, експониран по-късно в пространството пред музея. С изграждането на паметника Военноморските сили и цялата общественост на България отдават дължимото на капитан I ранг Добрев, на неговия принос за развитието на българския военен флот и по повод на морска битка, станала през 1912 г. и прославила България като страна с бойни и военноморски възможности.

Военната си кариера капитан Добрев започнал, откакто се помни, тоест от 1883 г., когато постъпил във Военното училище в София. На втората година заминал доброволец в току-що започналата Сръбско-българска война, от окопите на която се прибрал с кръст "За храброст"– IV степен. След това завършил кралското торпедно училище в Пола – Австро-Унгария, и през 1899 г. бил назначен за вахтен началник и завеждащ торпедното отделение на единствения по това време български морски съд – крайцера "Надежда".

През следващите години младият лейтенант решил да се издигне максимално близо до върховете на военните познания и затова през 1903 г. продължил обучението си в артилерийския военен клас в Кронщадт.

Когато започнала Руско-японската война, лейтенант Добрев заминал доброволец за Далечния изток. В края на шестмесечния преход на Втора тихоокеанска ескадра, на 27 май 1905 г. близо до протока Цушима, лейтенант Добрев изживял кошмара да управлява огъня на долната батарейна палуба на безнадеждно остарелия "Дмитрий Донской" срещу шест японски крайцера и шест миноносеца. Както е известно, за да останат верни на дадената клетва, моряците потопили кораба близо до остров Улиндо, след което онези от тях, които оцелели, между които и лейтенант Добрев, били откарани в плен в Осака. Пет месеца по-късно заедно с още 280 руски войници бил освободен. Прибрал се в България, където го очаквал шумен интерес, руските ордени "Св. Владимир" и "Св. Александър", срещи с княза, с генералния щаб и много, много популярност.

КАРИЕРА

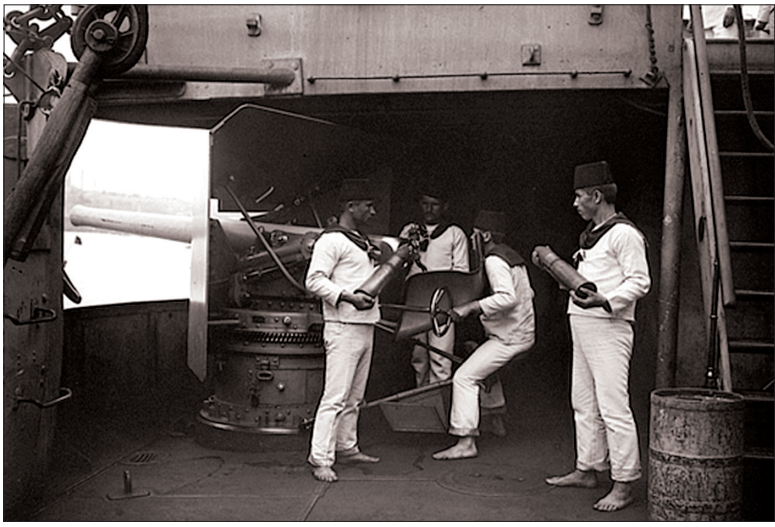
Сред монументални морски битки и стремеж към съвършенство в бойните науки, съдбата подготвяла младия, но препатил лейтенант за мястото му в историята на България. След 1906 г. последвало повишение и назначение за началник на Морската минна отбрана, след това – уволнение поради желанието му да внесе порядъчност в търговията с морски съдове, после за малко се захванал с политика, а след това започнала Балканската война. Военноморските сили на България били съсредоточени в охрана на морските пътища и нейните четири торпедоносеца "Храбри", "Летящи", "Строги" и "Дръзки" преследвали и обстрелвали главно турски транспортни съдове и техните конвои.

Торпедоносецът "Дръзки", 1912 г.

Военно учение на кораба "Надежда"

Военно учение на кораба "Хамидие"

На 21 ноември 1912 г. от Кюстенджа за Цариград потеглили два египетски кораба, натоварени с коне и оръжие, охранявали ги линейният кораб "Хайредин Барбароса", кръстосвачът "Хамидие" и четири изтребителя. В 22,30 ч. ноемврийският вятър разкъсал облаците и луната осветила тъмните корпуси на нашите четири торпедоносеца, които отлепили от пристана на Евксиноградското пристанище и поели към нос Калиакра. Всеки един от тях имал дължина 38 м, ширина 3 м и развивал скорост от 22 възела. Всички данни сочели, че турският военен транспорт ще мине именно край нос Калиакра, и затова, взрян в нощта, капитан II ранг Димитър Добрев, командир на конвоя, очаквал с нетърпение срещата с вражеските кораби. 30 минути след полунощ на 60 мили източно от Варна и на 20 мили южно от нос Калиакра конвоят от торпедоносци застанал челно срещу тъмния силует на бронирания крайцер "Хамидие".

БИТКАТА

Флагманът на торпедоносците "Летящи" подал два сигнала – "Виждам неприятеля" и "Атакувам неприятеля", след което капитан Добрев дал заповед, а лейтенант Альов я изпълнил и срещу "Хамидие" полетяло първото торпедо.
То не попаднало в целта, но предизвикало бурен артилерийски огън откъм "Хамидие". По едно неудачно торпедо изстреляли "Смели" и "Строги", които не си позволили да намалят разстоянието от 200–300 метра до стрелящата грамада и последен, в 00,53 ч., доближавайки се почти плътно до бронирания крайцер, от 100 метра разстояние "Дръзки" изстрелял своето торпедо и улучил предната дясна страна на турския кръстосвач. Мощният взрив разтърсил "Хамидие", през следващите няколко дена ехото му достигнало до всички краища на България и отбелязало деня на най-голямата победа на българския военноморски флот след Освобождението.
На брега капитан Добрев бил посрещнат като герой, повишили го в чин и го наградили с орден "За храброст"–III степен. Така решителният и неустрашим капитан и неговият торпедоносец влезли завинаги в историята на България, в паметта на всички поколения военни моряци и във военната история на Европа.

На брега капитан Добрев бил посрещнат като герой, повишили го в чин и го наградили с орден "За храброст"–III степен. Така решителният и неустрашим капитан и неговият торпедоносец влезли завинаги в историята на България, в паметта на всички поколения военни моряци и във военната история на Европа.

Капитан I ранг Димитър Добрев починал на 11 април 1944 г. в Търново. Ковчегът с тленните му останки пристигнал на гара Варна на 13 април 1944 г. в 9 ч. сутринта. На перона го посрещнали три почетни роти моряци и много граждани, а флотската музика свирела траурна музика. Ковчегът бил изложен на поклонение във Военноморското училище, а опелото се състояло в морския храм "Св. Николай Чудотворец". Погребението било извършено в старите гробища в третата част на Морската градина. Прощална реч пред гроба произнесъл председателят на БНМС о.з. капитан II ранг Пеев – началник на отряда торпедоносци. През 1963 г. закрили старите гробища и тленните останки на кап. I ранг Добрев били преместени в гробищата до Автогарата, където се намират понастоящем.

Бронзовият бюст от надгробието на капитан Добрев от Хр. Боев

Панихида на гроба на кап. I ранг Добрев

НА ВЕЧНА СТРАЖА

След славната атака торпедоносецът "Дръзки" носил трудната си вахта в Черно море до края на Първата световна война. След войната, по силата на Ньойския мирен договор, бил разоръжен достатъчно, за да влезе в състава на Морската полицейска служба. От октомври до декември 1930 г. и през юни 1931 г. на "Дръзки" като ученик-практикант в Морското училище изучавал корабните дела Никола Вапцаров.

На 15 октомври 1942 г. взрив на борда на кораба го пратил на дъното в района на пристанище Варна. От там го извадили, ремонтирали го и до 1949 г. го ползвали за плаваща мишена. След това всички торпедоносци били нарязани и качени на влака за претопяване. Долу-горе по това време се родила и идеята "Дръзки" да се превърне в музеен експонат на българската морска слава – идея, която съвпаднала с деня, когато капитан I ранг Ангел Папазов пресичал жп линията на път за щаба на базата. Това, което той изпитал, и онова, което е станало после, си го припомня Костадин Стрелухов на 5 октомври 2001 г.: "Капитан I ранг Ангел Папазов отивал в щаба на базата. Случайно минал покрай вагони, спрели върху линията. Натоварени били с купища метални отпадъци и между тях – комините и надстройката на торпедоносеца "Дръзки". Веднага бяга при командващия Халачев и възмутено възкликва: "Абе какво правите?! Нищо ли няма да оставите от "Дръзки?" Така историческите винетки са спасени. Всички от него време знаем, че пред музея е "Строги". Бай Дончо, докмайсторът, проведе пренасянето на торпедоносеца върху шейна, теглена от трактори. Върху корпуса на "Строги" поставиха комините с историческите винетки, а на носа им – табелките с името "Дръзки". Тържественото откриване на кораба музей станало на 21 ноември 1957 г. от котраадмирал Бранимир Орманов в присъствието на много гости и на о.з. капитан I ранг Георги Купов, който дал командата в нощта на решителния изстрел. Понастоящем историческият боен съд е експониран пред южната ограда на Военноморския музей, всеки може да го разгледа отвън и отвътре и да се опита да чуе глухия тътен на среднощната битка през ноември 1912 г.

15 години след откриването на кораба музей "Дръзки" на 28 август 1969 г., по инициатива на Главното командване на Военноморските сили във Варна и по случай 110-годишнината от рождението на капитана, на заседание на отдел "Просвета и култура" при ГНС–Варна, членовете на Изпълкома взели решение да поставят паметник на капитана недалеч от кораба "Дръзки".

Проект за паметник на кап. I ранг Добрев от Христо Боев, останал нереализиран

По някакви причини паметникът на капитана не бил направен още 18 години и тъй като в архивите няма съхранено възлагателно писмо, най-вероятно неговото изпълнение е възложено от ГОНС направо на творците – скулптора Христо Боев и арх. Димитър Даскалов.

Единствените запазени следи – скици и рисунки на бъдещия монумент, както и рисунки на капитана, направени по негови фотографии – се срещат в архива на скулптора Хр. Боев, съхранен от неговата дъщеря г-жа Румяна Боева. Тя си припомня как в началото баща й моделирал проект за паметник на капитана в цял ръст, който по неизвестни причини отпаднал, след което арх. Даскалов и Христо Боев проектирали бюст-паметник за мястото пред Военноморския музей.

Поради изискванията на ландшафта скулпторът моделирал бюстовия портрет за паметника с 12 см по-висок от бюста, поставен на паметника на капитана в гробищата.

Паметникът бил тържествено открит на 29 ноември 1978 г. в 11 ч. по обяд от командващия Военноморския флот вицеадмирал В. Янакиев. Присъствали ветерани от Военноморския флот, много военнослужещи, общественици и граждани. Слово за жизнения път на капитан I ранг Добрев произнесъл контраадмирал В. Желев, след което под звуците на траурния марш "Вий жертва паднахте" всички присъстващи почели паметта на капитана с едноминутно мълчание. Спомени за историческата нощ отпреди 66 години разказал участникът в атаката Никола Ковчазов.

ПАМЕТНИКЪТ

Паметникът има чист силует, стабилно стъпало, база и постамент, върху който е поставен бронзовият бюст. Стъпалото и базата са изместени по отношение на оста на постамента, изграждайки по-стабилно ситуиране на монумента по отношение на ската. Стъпалото е с дължина 1,75 м и височина 0,24 м.

Постаментът е с квадратно сечение с размер на страната 0,55 м и височина 1,75 м. Бюстът има височина 1,10 м, а общата височина на паметника е 3,33 м.

На лицевата страна на постамента е издълбан текст с печатни главни букви "Капитан I ранг Димитър Добрев", годините – 1868–1944 г., а в основата на бюста е изписано "Боев, 78 г."

Поради лошата видимост паметникът не е много познат на варненци. Въпреки това в неговото подножие много често могат да се видят свежи цветя или венци, обвити с трикольора на благодарността, която всеки човек изпитва към смелите хора.